

Україна – НАТО: міфи і реальність

Чому поширюються міфи про НАТО?

- Тому що раціональних, прагматичних та чесних аргументів проти вступу України в НАТО надзвичайно мало
- Тому що деякі політики або не знають, або свідомо приховують від виборців правду про Альянс, і лише граються з темою НАТО задля отримання електоральних вигод
- Тому що спадщина радянського мислення залишається доволі сильною
- Тому що гасло «моя хата скраю» ще міцно сидить у свідомості багатьох українців
- Тому що російські політики та ЗМІ створюють з НАТО «образ ворога»
- Тому що пересічний українець ще не відчув суттєвих вигод і переваг від членства в НАТО, як жителі тих країн, що стали членами Альянсу
- Тому що рівень довіри до всіх політиків, в тому числі й до тих, хто підтримує членство в НАТО, залишається низьким
- Тому що бракує достовірних та доступних джерел інформації про НАТО

Україна за свою історію втратила чимало історичних шансів. Зараз вперше в історії маємо реальний шанс завершити блукання «манівцями історії» і приєднатись до спільноти найбільш розвинених та успішних країн, надійно та на довгу перспективу захистити власну безпеку та безпеку наших дітей. Але цього може і не трапитися. Заради успіхів потрібна згуртованість і компетентність. Підтримка членства України в НАТО спирається на знання, тоді як опозиція членству — переважно на міфи. Чим більше люди знають про НАТО — тим більше підтримують. Це переконливо доведено досвідом наших сусідів, що нещодавно стали членами НАТО.

"Агресивний військовий блок"?

НАТО є організацією колективної безпеки та оборони 26-ти країн-членів, що представляють різні континенти, культури та цивілізації. У другій половині 2008 року країн-членів буде вже 28, після того, як Хорватія та Албанія завершать процедуру вступу. Принцип консенсусу (рішення прийнято лише коли

всі - «за») практично виключає ухвалення необґрунтованих, егоїстичних чи авантюрних рішень в інтересах однієї чи кількох держав.

Якщо хоча б одна з країн має сумніви щодо доцільності проведення певної операції, рішення не ухвалюється, як це трапилось у 2003 році стосовно Іраку. В деяких випадках Альянс приймає рішення про застосування сили, коли всі мирні, дипломатичні засоби не призводять до припинення масових вбивств та репресій за етнічною, релігійною чи політичною ознакою. Такий випадок трапився у колишній Югославії

у 1999 році, де режим Мілошевича протягом десяти років влаштував три братовбивчі війни, у яких загинули десятки тисяч сербів, хорватів, боснійців та албанців, а сотні тисяч втратили домівки та стали біженцями. Режим Мілошевича порушив Дейтонські угоди (1995 р.), які мали забезпечити права національних меншин і вдався до етнічних чисток. Внаслідок двомісячної операції НАТО на Балканах тоді було встановлено мир, який зберігається до сьогоднішнього дня. Резолюція Ради Безпеки ООН від 10 червня 1999 року доручила міжнародним силам безпеки під проводом НАТО здійснювати контроль над дотриманням миру.

Інший випадок мав місце в Афганістані, де режим талібів вдався до масового знищення власного населення та надавав підтримку міжнародним терористам. Рада Безпеки ООН надала НАТО мандат на проведення операції в Афганістані з усунення терористичного режиму талібів та підтримки миру в цій країні.

На жаль, в сучасному світі інколи виникають ситуації, коли мир та спокій можна встановити лише примусовим шляхом. В таких ситуаціях НАТО як організація колективної безпеки може брати на себе відповідальність і виконувати покладені міжнародною спільнотою завдання. Силowe приборкання терору чи протидію гуманітарним катастрофам не можна вважати «агресією» - це є обов'язком людства.

Після розпаду СРСР НАТО – непотрібна організація?

Насправді завдання НАТО — гарантування безпеки країн-членів колективними засобами, а не боротьба з окремими державами. Після розпаду СРСР світ змінився, однак загрози не зникли, а лише видозмінилися. Перелік нинішніх загроз безпеці є значним: від міжнародного тероризму до кіберзлочинності, від нелегального поширення зброї до репресій за етнічними та релігійними ознаками. НАТО бере на себе відповідальність

за боротьбу з цими та іншими глобальними проблемами — оскільки жодну з них не можна подолати зусиллями однієї країни самотужки. НАТО є організацією, до якої лише вступають, і ніхто не виходить. Навіть Франція, яка за часів президента Де Голля вийшла з військових структур НАТО, зараз вирішила відновити свою участь в Альянсі у повній мірі.

Нарешті, чи можна всерйоз говорити про непотрібність організації, до якої лише за останні 10 років вступили десять країн і ще дві отримали запрошення у 2008 році? Чи можна вважати непотрібною організацію, до членства у яку стоїть черга, а країни-кандидати роками й навіть десятиліттями виконують програми підготовки до членства? Чи стали б численні європейські народи так наполегливо прагнути до вступу у «непотрібну» для них організацію?

НАТО та інтереси малих країн

Кажуть, що в НАТО малі та середні країни не мають впливу на прийняття рішень і змушені «плясати під дудку» великих держав.

Насправді ж у НАТО застосовано найбільш демократичний (у порівнянні з іншими міжнародними організаціями) принцип ухвалення рішень – консенсус. Тобто рішення є ухваленим лише у випадку, коли жодна з країн-членів не має заперечень. Фактично, одна, навіть найменша країна НАТО може заблокувати рішення цілого Альянсу, якщо не погоджується з ним. Наприклад, на Бухарестському саміті НАТО (квітень 2008 року) Греція заблокувала рішення про запрошення Македонії до членства в НАТО (через невизнання конституційної назви цієї країни) – і хоча всі інші 25 країн Альянсу підтримували запрошення Македонії і доклали значних зусиль для переконання греків, тим не менше рішення не було ухвалене.

У випадку, якщо Альянс здійснює військову операцію, кожна країна самостійно приймає рішення чи брати в ній участь і якщо брати – то у який спосіб і якими силами.

НАТО та США

Кажуть, що НАТО – це інструмент зовнішньої політики США, де Вашингтон має безконтрольний вплив і нав'язує будь-які рішення іншим членам Альянсу.

Насправді ж, існує чимало прикладів, коли позиція США не знаходила підтримки інших членів Альянсу і, відповідно, вигідні США рішення не ухвалювалися. Найбільш відомим випадком є відмова Альянсу у 2003 році розпочати військові дії проти Іраку, оскільки частина європейських союзників висловилися проти цієї кампанії. В результаті США довелося діяти самотужки, створюючи анти-сaddамівську коаліцію поза форматом НАТО – в цій операції брала участь велика кількість країн-не членів НАТО, в тому числі у період 2003-2005 років - Україна.

НАТО і Росія

З російським фактором пов'язана найбільша кількість міфів та стереотипів щодо НАТО, деякі з них озвучуються навіть високими посадовими особами, хоча від цього не стають більш правдивими і залишаються лише міфами.

Ось найбільш типові з них:

Вступ до НАТО тягне за собою запровадження візового режиму з Росією.

Насправді, НАТО взагалі не опікується проблемами віз. Це предмет стосунків з Європейським Союзом. Наприклад, Росія (як і Україна) веде з Європейським Союзом переговори про безвізовий режим. Росія офіційно прагне до безвізового режиму з країнами Європи і не вимагає від них

виходу з НАТО. У підсумку через кілька років буде встановлено безвізовий режим з усіма країнами ЄС – безвідносно того, чи є вони членами НАТО, чи ні. Серед нинішніх країн Шенгенської зони є як країни НАТО, так і нейтральні країни – всі вони проводять спільну візову політику. У близькій перспективі Україна та Росія встановлять безвізовий режим з Туреччиною (членом НАТО) – і жодних застережень з боку НАТО немає і не передбачається. Також немає жодного прикладу, коли б вступ тієї чи іншої країни до НАТО тягнув за собою встановлення візового режиму з третіми країнами (на відміну від вступу до ЄС).

Росія припинить співпрацювати з українською оборонною промисловістю і це призведе до її банкрутства.

В галузі оборонно-промислового комплексу Росія проводить політику створення на своїй території замкнених виробничих циклів. Послідовний курс на згортання військово-технічної співпраці з Україною здійснюється Росією протягом останніх 15 років. Вступ України до НАТО ані прискорить, ані зупинить цей процес. Найбільше скорочення військово-промислового співробітництва між Росією та Україною припадає на 90-ті роки – коли Україна до НАТО не прагнула. У 2003 році Росія заблокувала виробництво спільного з Україною військово-транспортного літака АН-70. З іншого боку, відмова країн НАТО розвивати цей проект спільно з Україною значною мірою була зумовлена відсутністю з українського боку чітких і щирих намірів щодо членства в НАТО на початку 2000-х років.

Росія є конкурентом України на ринку озброєнь, зокрема, коли кілька років тому Україна здійснювала контракт на постачання 320 танків до Пакистану, Росія відмовилась надавати комплектуючі – танкові гармати – в результаті чого Україні довелося налагодити їхнє самостійне виробництво – і контракт було виконано.

Також Росія протягом кількох років здійснює програму, спрямовану на відмову від українських ракетних та вертолітних двигунів – старт цій програмі був даний задовго до проголошення українського наміру приєднання до НАТО. Зокрема, Росія відмовилась від українських двигунів виробництва «Мотор Січ» для установки на вертольоті Ка-226 на користь продукції британської компанії Rolls Roys (тобто компанії країни - члена НАТО).

Росія вважає НАТО своїм політичним і військовим противником, тому інтеграція в НАТО перетворить Україну у ворога Росії.

Насправді **Росія вважає НАТО одним із своїх важливих політичних і військових партнерів**, що підтверджується великою кількістю та змістом програм двосторонньої співпраці, політичних консультацій та спільних навчань. За кількістю та інтенсивністю ця співпраця перевищує аналогічні показники співпраці між Україною та НАТО. Щороку через програми професійної перепідготовки та підвищення кваліфікації Центру «Росія-НАТО» проходить не менше 300-400 російських офіцерів.

Отже, приєднання до НАТО відкриє для України додаткові можливості співпраці з Росією через програми НАТО.

НАТО чи нейтралітет?

Ідеї нейтралітету є доволі популярними в Україні. Існує стереотип, що покладання виключно на власні сили є кращим способом гарантування національної безпеки України, аніж членство в НАТО. Ось типові міфи про нейтралітет:

Нейтралітет (чи позаблоковість) зафіксований в Конституції України.

Насправді жодної згадки про нейтралітет чи позаблоковість ані в Конституції, ані в законах України не міститься. Навпаки, стаття 8 Закону України «Про основи національної безпеки», ухваленого у 2003 році конституційною більшістю Верховної Ради України визначає, що метою України є набуття членства в НАТО та ЄС при збереженні добросусідських відносин з Росією. Єдиним історичним документом, де було зафіксовано намір «у майбутньому» стати позаблоковою державою, є «Декларація про державний суверенітет УРСР» від 16 липня 1990 року. Однак після проголошення Акту про державну незалежність України від 24 серпня 1991 року та Конституції України (1996 рік) даний документ може вважатися чинним лише в тих частинах, що не суперечать Конституції та законам України. А пункт про «позаблоковість», як бачимо, цілком суперечить вищезгаданому Закону «Про основи національної безпеки», тому не є чинним.

Нейтралітет — значно ефективніший засіб уникнення конфліктів, гарантування суверенітету та територіальної цілісності, аніж членство в НАТО.

Насправді немає жодного прикладу, коли б відмова від участі в системі колективної безпеки допомогла б будь-якій країні у забезпеченні її територіальної цілісності та розв'язанні її конфліктів. Під час другої світової війни проголошення нейтралітету не захистило такі країни як Бельгія, Нідерланди та Норвегія — і ці країни були окуповані нацистами. Свого часу, у 1994 році наш сусід, Республіка Молдова, проголосила нейтральний статус, сподіваючись, що це допоможе розв'язати конфлікт у Придністров'ї, вивести російські війська та відновити територіальну цілісність країни. Однак

цього не сталося. За роки, що минули з того часу, жодного суттєвого прогресу у розв'язанні даного конфлікту не спостерігалось, і фактично відбулась його консервація. Крім того, нейтралітет Молдови так і не був ніким визнаний через те, що російські війська продовжують базуватись на її території (що несумісно з нейтральним статусом). Приклад Молдови доводить, що за допомогою нейтралітету жодної суттєвої проблеми національної безпеки розв'язати неможливо, попри всі сподівання.

Проголошення нейтралітету покращить стосунки з Росією.

Насправді проголошення нейтралітету може суттєво ускладнити відносини з Росією. Зокрема, відповідно до міжнародного права нейтралітет несумісний із базуванням на території відповідної держави іноземних військових формувань. Отже, проголосивши нейтралітет Україна мусить поставити питання про негайне (не очікуючи 2017 року!) виведення Чорноморського флоту Росії з території України. Без сумніву, це приведе до стрімкого загострення відносин з Росією. Якщо ж, проголосивши нейтралітет, Україна не вимагатиме виведення російської військової бази, такий нейтралітет ніколи не буде визнаний ООН та іншими міжнародними організаціями, а міжнародна репутація держави суттєво постраждає. Невизнаний нейтралітет є правовою фікцією, яка лише погіршує стан безпеки держави. Крім того, проголошення нейтралітету може посилити потенційні апетити сусідів щодо українських територій — адже нейтральну країну ніхто не буде захищати у випадку конфлікту.

НАТО та слов'яни

Останнім часом тема цивілізаційної, етнічної та релігійної приналежності українців стала предметом різноманітних спекуляцій, метою яких є нав'язування штучного конфлікту між нами та іншими народами Європи. Якщо до 1991 року ляхководи холодної війни маніпулювали мільйонами людей під прапором марксизму-ленінізму та «розвиненого соціалізму», що протистояв «загниваючому капіталізму», то тепер українців кличуть на «священну війну цивілізацій» під знаменами православ'я та слов'янської єдності проти того ж самого «загниваючого Заходу».

Зокрема, кажуть, що вступ до НАТО означатиме зраду «слов'янського братерства».

Насправді ж ситуація виглядає зовсім по-іншому. Загалом в світі налічується 13 країн, де слов'яни складають більшість населення. Ми розподілили їх на три групи, і ось що вийшло:

Члени НАТО або країни, що завершують процедуру вступу	Країни, що готуються до вступу	Країни, що на даному етапі не планують вступу в НАТО
Чехія Польща Словаччина Словенія Болгарія Хорватія Македонія	Україна Чорногорія Боснія та Герцеговина	Білорусь Сербія Росія
7 країн	3 країни	3 країни

До першої групи відносяться держави, які або вже є членами НАТО, або станом на 2008 рік перебувають на останньому етапі набуття членства (Хорватія, Македонія). Як бачимо, ці країни складають абсолютну чисельну більшість серед слов'янських країн. Отже, маємо визнати, що НАТО вже стало «своїм» оборонним альянсом для більшості слов'янських народів. А якщо додати до цього три країни, що готуються до членства, то перевага «натівців» стає настільки очевидною, що руйнує аргументи прибічників «слов'янської єдності» поза колективною системою безпеки, якою є НАТО. Отже, НАТО – це союз, що об'єднує більшість слов'янських народів світу.

НАТО та православний світ

Те ж саме стосується й тези про те, що НАТО – ворог православ'я.

Православні християни складають більшість населення у наступних країнах:

Члени НАТО або країни, що завершують процедуру вступу	Країни, що готуються до вступу	Країни, що на даному етапі не планують вступу в НАТО
Греція Румунія Болгарія Македонія	Грузія Чорногорія Україна	Білорусь Молдова Сербія Росія
4 країни	3 країни	4 країни

Більшість країн з переважаючим православним населенням або є членами НАТО (3 країни), або завершують процедуру вступу (1 країна), або готуються до вступу (3 країни). Чотири країни, тобто меншість, на даному етапі не планують вступу в НАТО. Отже, НАТО – це оборонний союз, у якому бачить себе більшість православних народів світу.

НАТО – це дорого?

Інколи доводиться чути, що членство в НАТО вимагатиме величезних витрат, з якими Україна не впорається, а якщо й впорається, то лише ціною згорання соціальних програм.

Насправді, членство в НАТО є не дорожчим за членство в більшості інших міжнародних організацій. З розрахунку на одну дорослу особу, за підрахунками експертів, членство в НАТО коштуватиме 4-5 гривень на рік.

НАТО рекомендує своїм членам витратити 2% ВВП на оборону. Тоді як українське законодавство встановлює більш високий рівень – 3%. Отже, Україна передбачає (безвідносно до членства в НАТО) більший рівень витрат на оборону, ніж вимагається за стандартами НАТО.

Жодних вимог щодо закупівлі військової техніки в країнах НАТО до «новачків» не висувається. Практично всі постсоціалістичні «новобранці» НАТО продовжують використовувати техніку радянського виробництва, якщо така техніка є боєздатною і підтримується у належному стані. З іншого боку, нейтралітет є значно дорожчим від членства в

НАТО, адже якщо країна піклується про свою безпеку самотужки, вона має фінансово забезпечити всі компоненти військової безпеки, тоді як в Альянсі існує «розподіл праці», що дозволяє заощаджувати кошти.

НАТО рекомендує країнам-членам витратити 2% ВВП на оборону. На практиці в середньому рівень оборонних витрат країн НАТО є 1,7% ВВП (2005 рік). Тоді як за нейтралітет треба платити більше. Рівень військових витрат нейтральної Фінляндії – 2% ВВП, а нейтральної Швеції – 2,1%, тобто вище нормативу НАТО. Єдиною країною СНД із міжнародно визнаним нейтральним статусом є Туркменістан. Оборонні витрати цієї країни протягом 2004-2006 років склали не менше 4% ВВП, що є в 2,4 рази більше, ніж аналогічний середній показник по країнах НАТО. Нейтральна Швеція витрачає в 4 рази більше коштів в розрахунку на душу населення, ніж такі члени НАТО як Польща і Чехія.

НАТО та «натівські бази»

Кажуть, що вступ України до НАТО призведе до розміщення на території України іноземних (натівських) військових баз.

В статті 17 Конституції України вказано: «На території України не допускається розташування іноземних військових баз». Виняток, згідно перехідних положень Конституції, зроблено лише для «існуючих баз» - тобто для Чорноморського флоту Росії - на період дії відповідного договору (тобто до 2017 року).

Отже, існують конституційні гарантії нерозміщення іноземних військових баз – тобто найвищі можливі правові гарантії. Жодна політична сила в Україні не виступає за перегляд даного положення Конституції.

Крім того, немає жодного зв'язку між розміщенням іноземних військових баз та членством в НАТО. Наприклад, член НАТО Туреччина у 2003 році відмовила США у використанні власної території та створенні бази для здійснення операції проти Іраку. В той же час у Киргизстані (не члені НАТО) створено американську військову базу Манас. Загалом військові бази США розташовані на території 130 країн (нагадаємо, що в НАТО лише 26 країн) – переговори про розміщення військових баз ведуться на двосторонній основі і не залежать від участі відповідної країни в НАТО чи інших міжнародних організаціях. Найбільші постійні американські військові бази розміщені в трьох країнах – Німеччині, Південній Кореї та Японії. Лише одна з цих країн (Німеччина) є членом НАТО. Отже, сам по собі вступ в НАТО не може вплинути на появу іноземних військових баз на території України, а навіть гіпотетичне їх створення вимагатиме внесення змін до Конституції, що виглядає вкрай малоімовірним.

НАТО та тероризм

Кажуть, що вступ до НАТО може зробити Україну мішенню для міжнародного тероризму.

Насправді, немає жодного факту на підтвердження даного припущення. Адже в жодній з десяти країн, що вступили в НАТО протягом останніх десяти років, не спостерігається активізації тероризму – і жодного гучного теракту не зафіксовано. У тих же «старих» членах НАТО, які ставали мішенню атак терористів (США, Великобританія, Іспанія), спалахи тероризму не мають відношення до їхнього членства в НАТО. Взагалі ж найбільш потерпаючими від тероризму є країни, що не входять до НАТО – Ірак, Російська Федерація, Пакистан, Єгипет та Ізраїль.

НАТО та участь у військових операціях

Кажуть, що вступ до НАТО означатиме обов'язкове відправлення наших військовослужбовців у гарячі точки.

Насправді, відповідно до Конституції України та Закону про участь України в міжнародних миротворчих операціях, участь українських військовослужбовців у будь-яких операціях за кордоном здійснюється виключно за рішенням Верховної Ради України. Така ж або подібна практика існує в країнах-членах НАТО, кожна з яких

самостійно визначається щодо участі у відповідних операціях. Жодних повноважень у спільних органах НАТО щодо направлення у гарячі точки військовослужбовців тієї чи іншої країни немає, адже це суверенне право кожної держави.

НАТО та політики

Кажуть, що членство в НАТО потрібне лише деяким політикам, а народу від того немає жодного інтересу.

На жаль, іноді політики можуть дискредитувати будь-яку ідею – навіть дуже корисну. Але громадянам важливо бачити за політичними дискусіями свій власний інтерес. Безпека та порядок – життєво важливі цінності, якими опікується НАТО. Членство в НАТО дисциплінує політиків, змушує їх керуватися законом та поважати власних громадян. В країнах НАТО забезпечується верховенство права, а порушники закону відповідають перед судом – незалежно від свого суспільного положення чи матеріальних статків. І хоча повністю корупції ще не позбулася жодна держава, однак серед двадцятки найменш корумпованих країн світу десять є членами НАТО (дані досліджень «Трансперенсі Інтернешнл»). Як свідчить досвід усіх країн, що вступили в НАТО протягом останніх десяти років, членство в Альянсі веде до оздоровлення суспільства, більшої підконтрольності політиків, зменшення корупції, забезпечення рівності громадян перед законом. А це – принциповий інтерес всіх громадян, незалежно від їх політичних поглядів чи регіону проживання.

Інститут Євро-Атлантичного співробітництва (ІЄАС) — незалежна громадська дослідницька організація, діяльність якої спрямована на євроатлантичну інтеграцію України шляхом здійснення аналізу, вироблення рекомендацій та прогнозів у галузі міжнародних відносин в цілому та зовнішньої політики зокрема. Директором Інституту є народний депутат України, голова Комітету Верховної Ради України з питань європейської інтеграції, Посол Борис Тарасюк.

Місією ІЄАС є сприяння євроатлантичній інтеграції України як передумови та гарантії демократичного розвитку країни шляхом проведення ґрунтовних досліджень та просвітницьких заходів, спрямованих на подолання викликів сталому демократичному розвитку українського суспільства.

Проект здійснено за підтримки Міністерства закордонних справ України

Наклад — 50 000 прим.
Розповсюджується безкоштовно
Інститут Євро-Атлантичного співробітництва